

SZEMLE

AZ »APOKA« NÉV JELENTÉSE

A Földtani Közlöny 85. évfolyamában megjelent közleményben (234. old.) állást foglaltunk az »apoka« szónak egyes szaktársaink részéről földtani szakszóként történő bevezetése ellen. Ezt a szót ugyanis palócföldön a legkülönbözőbb haszontalan, hitvány, semmire sem használható kőzetfajták megnevezésére használják. Szerintünk ennek bevezetése a szaknyelvbe, ilyen módon zavartkeltő lehet, még akkor is, ha szaktársaink határozottan a »slir« megjelölésére rögzítik. Szakszótárunk gyűjtőmunkája közben reabukkantunk az apoka szó eredetére, ami aligha közismert, tehát itteni rövid ismertetése nem fölösleges.

Az apoka szó lengyel eredetű, de a szláv szakirodalomban is csak az oroszban használatos. Nemzetközi jellegű szakszótáraink közül is egyedül csak a kiváló Rice: Dictionary of Geological Terms említi (281. old.), hangsúlyozva, hogy angol megjelölése nincs. Meghatározása szerint az apoka »gaize«-szerű kőzet, amittől csak a kvarcsemcsék hiánya és a glaukonit ritkasága különbözteti meg. Kemény, biogén kovaanyaggal részlegesen átkovástott, mésztartalmú krétakorú kőzet. A »gaize« viszont (146. old.) finomszemcsés, csillámos, glaukonitos homokkő, amit Franciaországban és Belgiumban mésztartalmú tűzköves, kovásodott krétakorú kőzetre alkalmaznak. Eredetileg francia eredetű szó, de általánosan korkülönbség nélkül használják a megfelelő kőzetfajtákra. Az amerikai irodalom mindkettő használatát fölöslegesnek tartja. Meunier (Dictionnaire de géologie, 244. old.) szerint a »gaize« Ardennekből származó megjelölés lisztfinomosságú, opálosan kovás homokkőre. Az Ardenneknben kallóvi, az Argonokban albai emeletbe tartozik.

Vernadskij szerint nincs különbség a »gaize« és az »apoka« között. Ezek alapján az »apoka« jellemzésében egyedül az orosz irodalom irányadó. Ruhin korszerű, kiváló kőzettana szerint (103—104. old.) az apoka rendszerint tömör, könnyű (1,1—1,8 fs), kagylós törésű, porózus, finomszemcsés opálos kovás kőzet. Lágú, karcolható, de nem morzsolható. Felszínén világosszürkévé mállik, eredetileg sötétszínű, csaknem fekete. Mikroszkópos képe polarizált fényre közömbös, opálos anyag. Túlnyomólag agyagos elegyrészekből áll, kvarc, földpát, csillám és glaukonit szemcsékkel. Átkovástó másodlagos kvarckiválásokkal. Rossz megtartású diatoma maradványok, szivacstűk, ritkábban Radiolária nyomok is vannak benne.

Ez a jellemzés ellenmondásokat tartalmaz, nem eléggé világos ugyan, annyi azonban kétségtelen, hogy valamilyen kovaföld fajta lehet, nagy epigenetikus, sőt metamorf változásokkal. A hazai slirkifejlődésre semmiképpen sem vonatkoztatható. Megállapításunk szerint a slirt Szlovákiában sem nevezik apokának, sőt ezt a szót nem ismerik. Semmi okunk arra, hogy nálunk használatban hagyjuk.

Vadász Elemér